

Birute Klaas-Lang, Tartu ülikooli eesti keele võõrkeelena professor, on sündinud 19. märtsil 1957. aastal. Birute Klaas-Lang on pikaajaline Tartu ülikooli õppejõud ja oli aastatel 2006–2010 Tartu ülikooli õppeprorektor. Tema teaduslikud huvialad on keeletüpoloogia, väliseesti keel, eesti keele teise keelena / võõrkeelena omandamine ja õpetamine. Birute Klaas-Lang oli Eesti keelenõukogu esimees aastatel 2005–2016.

• **Mis on sinu esimene keeleline mälestus või lugu?**

Esimene mälestus on see, et keeli on palju, ma võin neis kõigis suhelda ja mul pole ühegi keelega mingeid probleeme. Me elasime suures majas, kus oli palju kortereid ning eesti ja vene lapsi. Mina mängisin kõikidega, sest minu jaoks ei olnud mingit vahet, mis keeles ma räägin. Ka Leedus käies – isaga käisime igal aastal sugulastel külas –, ei mäleta ma, et ka seal oleks suhtlemisprobleeme olnud. Sain hakkama kolme keelega ja pidasin seda täiesti tavaliseks.

• **Milline on sinu suhe leedu ja vene keelega praegu?**

Vene keelt kasutan praegu väga vähe. Üleüldse on võimalused vene keele kasutamiseks kokku kuivanud. Leedu keelt kasutan, sest meil on Tartus väga aktiivne leedu kogukond ning aukonsulina Leedu asju korraldades läheb keelt vaja. Leedu keeles suhtlen kolleegidega Kaunase Vytautas Magnuse ja Vilniuse ülikoolist, kellega meil on väga tihedad koostöösuhted. Koolis õppisin saksa keelt. Ma ei ole ei koolis ega ülikoolis üldse õppinud inglise keelt. See keel on lihtsalt tulnud ja on paratamatus, et suhtlen ja annan praegu loenguid inglise keeles. Soome keelt õppisin natukene ülikoolis, kuid soome keele oskuse arengule aitasid kaasa kaks Soomes veedetud nelja-aastast perioodi. Eriti see esimene, kui ma töötasin lektorina. Saksa keelt kasutan ma praegu vähe, kuid kunagi oli minu

saksa keel tugevam kui soome keel. Ka minu esimene teaduspublikatsioon ilmus saksa keeles.

Enda lastele ma leedu keelt edasi ei andnud, ma isegi ei mõelnud selle peale. See oleks minu jaoks olnud ikkagi kunstlik, sest tunnetuslikult on minule kõige lähedasem keel muidugi eesti keel. Ma küll väga lootsin, et mu isa nendega leedu keeles suhtleb, kuid kui vanavanematega koos ei ela, oli suhtlemist selleks liiga vähe, et lapsed oleksid leedu keele selgeks saanud.

- **Sinu keeletausta peale mõeldes võibki vist öelda, et küllap oli see asjade loomulik käik, et sa keeleteadusesse jõudsid. Sul oli ju ka teisi valikuid.**

Lõpetasin gümnaasiumi kuldmedaliga ning mul olid ka reaalsed tugevad. Seda on varemgi nähtud, et need, kes on tugevad matemaatikas, on seda ka keeleteaduses ja vastupidi. Matemaatika ja keeleteadus nõuavad enam-vähem samasugust mõteloogikat. Käisin palju olümpiaadidel ning kõige paremini läks mul eesti keeles ja kirjanduses, kus ma Eestis jõudsin ikka päris tippu. See oli üks põhjus, miks ma läksin eesti keelt õppima. Mõtlesin ka tõlkimise peale, et kasutada ära leedu keele poolt. Aga esimese aasta lõpus mõtlesin hoopiski eriala vahetada ning minna arstiks õppima – mulle tundus, et tahan teha midagi, mis on rohkem eluga seotud. Ka minu viimase 10–15 aasta tegevus keeleteaduses on liikunud selles suunas, et panna kokku keel ja elu, keel ja ühiskond. Olen jõudnud keeleteaduses ringiga tagasi sinna, kus ma kunagi enda mõtetega eriala vahetamisest olin. Ma tahtsin ja tahan liigutada natukene suuremaid asju.

Väga suur mõjutaja oli minu eesti keele ja kirjanduse õpetaja Milvi Hermlin, põhikoolist kindlasti ka Toom Õunapuu. Väga palju tänu olen ma võlgu oma juhendajale professor Huno Rätsepale. Tema oli tegelikult see, kes avas mulle keeleteaduse väravad. Ja Paul Ariste. Ariste puhul oli üldteada, et tema pööras tähelepanu ainult meesüliõpilastele, kuid ka neile naisüliõpilastele, kel oli ette näidata keeli, mis Aristele huvi pakkusid. Nii olin ka mina üks nendest, kes Aristele tänu leedu keelele huvi pakkus.

- **Sinu publikatsioon vaadates võib rääkida neljast-viiest valdkonnast ja perioodist: süntaks ja tüpologia, seejärel väike kõrvalepõige keeleõpikute ja keeleomandamise juurde, siis**

välisest teemad, viimased 10–15 aastat keelepoliitika ja eesti keel vene põhikoolides. Mis on neist sulle kõige südamelähedasem või olulisem olnud?

Tegelikult on nii, et kui sa hakkad midagi uurima, siis see ongi see hetkel kõige olulisem. Ma ei saa öelda, et keeletüpoloogia või eesti-leedu võrdlused oleksid rohkem või vähem olulised kui see, mida ma olen teinud keelepoliitika valdkonnas. Aga muidugi – erinevad huvid ja etapid minu teadustöös tulenevad minu akadeemilisest karjäärist. Need on omavahel seotud ja üks tinginud teise. Üks minu südameasju ja tegevusi on ikkagi suunatud sellele, et eesti keel maailmas rohkem nähtav oleks. Mulle meeldib suur pilt ja mulle meeldib tervikpilt. Seetõttu on mulle südamelähedasemad need teemad, kus saan seda pilti natukenegi mõjutada. Seetõttu ei olegi ma tegelenud ühegi keele mingi konkreetse detailiga, kuid kui vaadata kogu minu teadustööd, on nendes eesti keel alati millegi kontekstis: kas teiste keelte, ühiskonna või kooli. Minu jaoks on kõige huvitavam näha seoseid, paigutada keel näiteks ühiskonna konteksti ning vaadata, kuidas keel seal välja paistab. Oma eluülesandeks olen ma ikkagi teinud eesti keele tuleviku võimalikult parema kindlustamise nii Eestis kui ka maailmas.

Muidugi, kui minust sai eesti keele võõrkeelena professor (1999), pidin ma rohkem tegelema nende valdkondadega, mis selle professuuri juurde kuuluvad. Ükskõik kui armas mulle ka eesti ja leedu keele grammatiliste struktuuride võrdlus poleks olnud, pidin ma kõrvale võtma muid uurimistemasid.

• **Kas on olnud ka mõni selline teema, mis on jäänud lõpule viimata või millega sa oleksid väga tegeleda soovinud?**

No siis oleks mu elu pidanud olema hoopis teistsugune. Küllap ma oleksin keeletüpoloogias ja areaalingvistikas ikka päris sügavuti läinud, kui poleks muid teemasid kõrvale tulnud. Praeguseks olen jõudnud sellisse seisu, et minna sügavalt edasi nii areaalingvistika kui ka keele ja ühiskonna teemadega. Hetkel tundub mulle küll, et minu jaoks on suur pilt ning eesti keele kestlikkuse teemad siiski kõige olulisemad. Et kuidas ikkagi tagada see, et minu lapselapsed saaksid kahekümne aasta pärast ülikoolis eesti keeles õppida.

- **Mis tööd on sul hetkel käsil või millega plaanid alustada?**

Ma ei kavatsen loobuda areaallingvistikast – läänemeresoome ja balti keelte tüpoloogilised sarnasused – ning neid teemasid tahan kindlasti jätkata. Teisalt on mul väga suur soov tegeleda keelehoiakute ning eesti keele kestlikkuse temaatikaga.

- **Kuidas sa hindad eesti keele uurimise seisust?**

Minu meelest on seis väga hea. On kiiduväärt, et ilmuma on hakanud eesti keele tervikkäsitluste sari. Ja see, et meil on kolm väga head õpetus- ja uurimiskohta: TÜ, TLÜ ja EKI; et meil on kaetud kõik uurimisvaldkonnad ning on noorte uurijate järelkasvu. See kõik näitab, et erialal on tulevikku. Kui vaadata rahvusvahelisi edetabeleid, siis on Tartu ülikoolis kõige kõrgemal positsioonil ikkagi lingvistika. Seda mitte ühel aastal, vaid mitmel. Nii et keeleteaduse poole pealt on meil küll ainult rõõmustavaid uudiseid.

- **Mis võiksid eesti keeleteadusest olla need kolm teost, mis peaksid olema kohustuslik lugemisvara kõikidele noortele uurijatele?**

Oi, neid on palju. Jätan kõrvale need kolleegid, kes veel aktiivselt keeleteadust teevad, ning otsime neid raamatuid kaugemast minevikust. Näiteks Paul Ariste „Keelekontaktid”, Huno Rätsepa „Eesti keele lihtlausete tüübid”, Johannes Aaviku „Keeleuuenduse äärmised võimalused”.

- **Küsimus nooremalt kolleegidelt. Sa oled nüüd paar nädalat olnud 60. Kas ja mida see vanus tähendab, kui üldse tähendab?**

Väga oluline on, et su elu oleks harmoonilises tasakaalus. Eks igapähe ole oma valikud ja saatus, aga kui on ikkagi võimalik, siis ka tööl edeneb inimene paremini, kui tal on head, toimivad ja õnnelikud suhted ning teda toetav lähiringkond, pere. Kusagilt peab inimene jõudu ammutama. Mida aeg edasi, seda rohkem on minu jaoks oluline, et mul on oma maakodu, oma jõgi, mets ja tammed. Et on see, kust ma saan jõudu. Kindlasti ka seesama, et terves kehas terve vaim. Oluline on säilitada uudishimu elu vastu ja osata näha selle mitmekülgset. Ma tunnen kõige vastu huvi. Ma olen nüüd 60, aga ma ootan veel elult väga palju head ja veel paremat, ma ootan üllatust, olen ka ise valmis muutuma ja haarama huvitavatest võimalustest kinni. Rutiini ei tohi kinni jääda ja seda ma ka kindlasti ei kavatsen.

Küsitlenud Kristiina Praakli